

Kelet—nyugati kereskedelem

KIHASZNÁLATLAN LEHETŐSÉGEK

Napjaink egyik legtöbbet vitatott kérdése: mi vár a két világrendszer gazdasági együttműködésére. A hírhűségek szinte naponta adnak jelentést nagy értékű, tőkés és szocialista vállalatok között létrejött szerződésekről. Ezek is mutatják, hogy a két világrendszer között a kölcsönösen előnyös gazdasági kapcsolatok kiépítése tovább tart. Arról is tanulmányoznak, hogy ezek a gazdasági kapcsolatok változóban vannak, fejlődésük új szakaszba lépett.

Túl az 50 milliárd dolláron

A kelet—nyugati kereskedelem 1950-ben, a hidegháború időszakában 2 milliárd dollárt tett ki, a forgalom 1968-ra 10 milliárdra emelkedett. Ettől az időponttól kezdve azonban a növekedés felgyorsult: 1973-ban a kölcsönös szállítások összege már 30 milliárd dollár volt. A következő két év alatt a kelet—nyugati kereskedelem további 20 milliárd dollárral nőtt, 1975-ben már elérte az 50 milliárd dollárt. A hetvenes évek elején végbement növekedés nem volt véletlen. Ez volt ugyanis az enyhülés kibontakozásának időszaka, amikor a két világrendszer békés egymás mellett élésében megjelentek a szorosabb együttműködés elemei. 1972-ben írták alá a szovjet—amerikai kapcsolatok alapelveit tartalmazó dokumentumot, és 1975-ben zárta le a két világrendszer közötti kapcsolatok egy szakaszát a nevezetes helsinki értekezlet. A kelet—nyugati kereskedelem fejlődése összefüggött a kedvező politikai háttérrel.

Bár a két világrendszer közötti kereskedelem növekedési üteme reálértékben — tehát kiszűrve a világpiaci inflációt — 15 százalékos volt a hetvenes években, a világkereskedelemnek jelenleg csupán 4—5 százalékat teszi ki. A fejlett tőkés országok közül mindössze Ausztria és Finnország külkereskedelmében képvisel jelentős hányadot a szocialista országok részaránya. A legtöbb esetben a kelet—nyugati kereskedelem aránya 7 százalék alatt van az egyes tőkés államok külgazdasági kapcsolataiban. (A szocialista országokat vizsgálva a fejlett tőkés országok szerepe lényegesen nagyobb. Általában 25—45 százalék között van.)

Indokolatlan aránytalanságok

Mindaz egyértelműen bizonyítja, hogy a két világrendszer gazdasági együttműködésében még sok a kihasználatlan lehetőség. A szocialista országok részesedése a világ ipari termeléséből ma már csaknem 40 százalék. Közgazdasá-

Fejlett tőkés országok kereskedelme a szocialista államokkal

Értékek (Md dollár)	(1975)		Import a szoc. országokból		Export a szoc. országokba	
	Összimport	Összexport	érték	%	érték	%
Európai Gazdasági Közösség	300,05	295,98	12,60	4,2	20,71	7,0
USA	96,94	107,65	11,63	1,2	34,44	3,2
Japán	57,86	55,75	3,08	5,2	4,79	8,6
NSZK	74,20	90,02	4,15	5,6	8,9	9,9
Nagy-Britannia	53,25	43,75	1,70	3,2	1,71	3,9
Franciaország	54,24	52,21	2,01	3,7	3,39	6,5
Olaszország	38,36	34,82	2,16	6,3	3,1	8,9
Hollandia	35,14	34,44	0,94	2,7	1,0	2,9
Svédország	18,04	17,40	1,17	6,5	1,35	7,8
Ausztria	9,39	7,51	1,06	11,3	1,68	22,4
Finnország	7,61	5,5	1,59	21,0	1,83	24,4

gilag indokolatlan tehát a kelet—nyugati nemzetközi munkamegosztás jelenlegi, viszonylag még mindig alacsony szintje. Hosszabb időszakot vizsgálva más aránytalanságok is kitérnek. Míg a tőkés országok exportja évente 11-12 százalékkal nőtt, addig ugyanez idő alatt importjuk emelkedése mindössze 6 százalékot ért el. Ennek következtében a hetvenes évek közepére a két világrendszer kereskedelmi kapcsolataiban felbomlott az egyensúly. Különösen nyilvánvalóvá vált ez 1975-ben, amikor az ENSZ Európai Gazdasági Bizottságának adatai szerint a szocialista országok exportja (reálértékben) 2 százalékkal visszaesett. Ezzel egyidejűleg viszont a tőkés országokból származó importjuk nőtt, a kelet—nyugati kereskedelem növekedése végeredményben mintegy 10 százalékos volt, miközben a világkereskedelem egésze 7 százalékkal csökkent.

1974—75-ben ugyanis a tőkés világ az elmúlt 30 év legsúlyosabb recesszióját szenvedte el, amivel természetesen együttjárt behozataluk csökkenése. Kivételük viszont emelkedett. Főként a szocialista országok és az olajtermelők piacán tudták fokozni eladásait. Ebből következik, hogy a kelet—nyugati kereskedelem stabilizáló hatással volt a fejlett tőkés világra, a szocialista országok vásárlásai mérsékeltek a gazdasági visszaesést, munkaalkalmat őriztek

meg és teremtettek. Sőt, hozzájárultak egyes esetekben ahhoz is, hogy az érintett államok exportjuk növelése segítségével lendítsék fel ismét a gazdasági életet. (Erre legjobb példa talán az NSZK, ahol a külkereskedelmi többletnek több, mint negyede esett a szocialista országokra.)

Még mindig diszkrimináció

Miközben a tőkés országokban visszaesett a gazdasági növekedés, addig a szocialista országokban a mutatók változatlanul emelkedést jeleztek. A szocialista országokban az extenzív fejlődés helyébe az intenzív lépett. Alapfeladattá vált a népgazdaság modernizálása, a munkatermelékenység emelése. Mindez gépek és berendezések importja nélkül elképzelhetetlen. Így a fejlett tőkés országokból származó behozatal is emelkedett. (Idézzük ismét az EGB számításait: 1960-ban a szocialista országok gépbehozatalának 12 százaléka származott a tőkés országokból, 1975-re ez az arány 30 százalékra emelkedett.)

A szocialista országok exportja nyilvánvalóan jobban növekedett volna, ha nem zárják el a kivitel előtt mesterséges eszközökkel a piacokat. A tőkés országok többsége diszkriminatív intézkedése-

ket alkalmaz a szocialista országokkal szemben. A leggyakoribb módszer a mennyiségi korlátozás, az úgynevezett kvóta. Ha a kvóta kimerül, többet nem lehet eladni, függetlenül a kereslettől. (Mindenesetre a nyugati világban olyannyira propagált „szabad verseny” furcsa értelmezése ez.) Más esetben — például az USA-ban — a szocialista országok nem élvezik az úgynevezett legnagyobb kedvezményes vámtételeket. Áruik tehát csak drágábban adhatók el, ennél fogva kevésbé versenyképesek. Ismét más esetekben a belső szabványok vagy állategészségügyi előírások akadályozzák az export megfelelő növelését. Említést érdemel a Közös Piac mezőgazdasági politikája is. Ismeretes, hogy a nyugat-európai integráció 1974-ben gyakorlatilag megszüntette az élő marha importját.

A jövő útja

Termelőkapacitást csak hosszú távon garantált piacra lehet tervezni. Szükséges tehát, hogy a kelet—nyugati kereskedelemben növekedjen a hosszú távú szerződések aránya. Ezeket a gondolatokat fejtette ki nemrég egy előadásában Stanovnik, az EGB főtitkára. Nézetének lényege, hogy szükséges továbblépni a kelet—nyugati kereskedelemben, azaz elengedhetetlen, hogy az adásvétel egyszerű kapcsolatát a termelési és értékesítési együttműködés váltsa fel.

Napjainkban mintegy 1000 kooperációs szerződés van érvényben tőkés és szocialista vállalatok között. Ezen szerződések ugyan az árucseré-forgalomnak még kis részét teszik ki (Magyarország tőkés kereskedelmében is mindössze 5 százalékkal részesednek), jelentőségük azonban részarányuknál lényegesen nagyobb. A kooperációs kapcsolatok ugyanis tartós együttműködést ígérnek, részben függetlenítik a kereskedelmet a konjunkturális ingadozásoktól és hozzájárulnak ahhoz, hogy a szocialista országok kivitelének struktúrája jobban megfeleljen világtermelésbeli helyének.

Gonda György—Lőrincze Péter

A kelet—nyugati kereskedelem struktúrája

	A fejlett tőkés országok	
	importja %	exportja %
Élelmiszerek	16,6	18,8
Alapanyagok és fűtőanyagok	39,7	9,0
Vegyipari termékek	4,9	9,9
Vas és acél	5,5	12,7
Félfész árúk és késztermékek	15,3	13,4
Beruházási javak	9,2	31,6
Fogyasztási cikkek	8,0	4,2
Egyéb	0,8	0,4
Összesen	100,0	100,0

ELLENPONTOK – HÓHÉROKRÓL

A fehér lepedővel és műanyaggal leterített hosszú asztalnál orvos- és jogszakértők ülnek. A háttérben egy holland újságíró figyel, hogyan emelik ki a szovjet kiskatonák a porladó csontokat a tömegsírbelől, hogyan fertőtlenítik és készítik elő őket a szakértői vizsgálatokra. Tömegsírfeltárás. Exhumálás.

Podhorodzéban vagyunk, nem túl messze a lengyel határtól. 1976 októberében.

Karolina Mihajlovna Szemjalak podhorodzei lakos így emlékszik vissza az újságíróra: „A vérengzéshez az egész falut összerelték, még a gyerekeket is. Az áldozatokat a Pistiner-házba hajtották, és onnan zavarták ki őket hármávalötösével; aztán egyenként ráküldték őket a pallóra, amit a gödör fölé tettek. Amikor az áldozat a palló közepére ért, elhangzott a tűzparancs, és a szerencsétlen behullott a gödörbe. Végig kellett nézmem a második mészárlást is. Tizenegy éves voltam akkor, de sohasem lehet elfelejteni. Mindenre élesen emlékszem. Az utasításokat a német tiszteknek Menten adta, a katonák engedelmességek parancsainak és löttek.”

Negyven kiló ma és egykor

A Celio nevű római katonai kórház előtt forró a hangulat. A kivezényelt katonaság és rendőrség alig-alig bírja megfékezni az összegyűlt tömeg indulatait. Tüntetnek.

Még hozzá eredménnyel. Felháborodásuk eltántorítja az olasz kormányt eredeti szándékától: Herbert Kappler számára nincsen amnesztia, az életfogytiglan életfogytiglan marad.

Kapplert nemrég szállították át a Celióba. Eddig Gaetában, egy Róma és Nápoly között levő ódon erődben őrizték. A második világháború után az olasz bíróság

Olaszországban elkövetett háborús bűneiért életfogytiglani börtönbüntetésre ítélte Hitler egykori olaszországi rendőrfőnökét.

Közben három évtized múlt el. A náci uniformisban egykor oly pompásan feszítő Kapplerből időközben 69 éves aggastyán lett: kikezdte testét a rák. Negyven kiló (mint régen annyian Auschwitzban és másutt). A katonai kórházban éppen a pap van nála. Kappler hívó katolikus. Kint zúg a tömeg. 1976. november 15-e van. Az olasz kormány eredetileg mára tüzte ki az amnesztiát.

Eredményes a római tüntetés: Kappler mégsem kapott amnesztiát

Vlagyimir elsőnek ment

Meron Vasziljevics Pisztoľjak, szintén podhorodzei lakos visszaemlékezése: „Tizenegy éves voltam, amikor Menten megölte a bátyámat, Vlagyimir. Tizennyolc éves volt akkor, és Menten parancsára elsőként kellett a pallóra lépnie. A tömegmészárlásra kivezényelték az egész falut, a gyerekeket is. Mivel a gödör széléhez először a felnőttek álltak, mi, gyerekek nem láttunk semmit. Erre megparancsolták, hogy másszunk föl a környező fákra, hogy mindent lássunk. Amit láttam, soha életemben nem tudom

Harmincöt évvel a podhorodzei vérengzések után, Menten bűnösségét bebizonyítván, megadják a végtisztességet a kivégzetteknek

Pieter Menten áldozatai. „... Az első mészárlásnál legalább száz falubelit löttek agyon”

